

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๔ ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ โดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ ๑ (๒๕๐๔-๒๕๐๕) มีระยะเวลา ๖ ปี แบ่งออกเป็น ๒ ระยะ คือ ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๐๔-๒๕๐๖ และ พ.ศ. ๒๕๐๗-๒๕๐๘ แผนพัฒนาฉบับที่ ๑ ได้กำหนดแนวทางหลักในการพัฒนาประเทศ โดยเน้นเฉพาะด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญ โดยเฉพาะการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ (infra structure) ในรูปของระบบคมนาคมขนส่ง เช่น เพื่อผลิตไฟฟ้าและสาธารณูปการ เมื่อมาถึงแผนพัฒนา ฉบับที่ ๒ ก็ยังคงยึดแนวทางในการพัฒนาตามแผนพัฒนา ฉบับที่ ๑ แต่ได้ขยายแนวคิดของการวางแผนให้รวมการพัฒนาสังคมไว้ด้วย ซึ่งเป็นเหตุให้แผนพัฒนา ฉบับที่ ๒ และฉบับต่อ ๆ มามีคำว่า "และสังคม" ต่อท้ายชื่อไว้ด้วย ซึ่งเป็นเหตุให้แผนพัฒนา ฉบับที่ ๓ (๒๕๐๘-๒๕๑๑) ได้มีการกระจายบริการของรัฐไปในเขตชนบทมากขึ้น และใช้ประโยชน์จากสิ่งก่อสร้างพื้นฐานที่มีอยู่ เช่น การก่อสร้างระบบการส่งน้ำจากเขื่อนที่สร้างไว้แล้ว มีการดัดการการเพิ่มของประชากร และการปรับปรุงสถานีและองค์การด้านการเกษตรและดินเรื่อ จนกระทั่งมาถึงแผนพัฒนา ฉบับที่ ๔ (๒๕๑๑-๒๕๑๔) ซึ่งมุ่งเร่งฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ ดกร่องวางแห่งฐานะทาง เศรษฐกิจและสังคมในหมู่ประชาชนให้ดีขึ้นลง รวมทั้งดัดการการ เพิ่มและปรับปรุงคุณภาพของประชาชน ตลอดจนการ เพิ่มการจ้างงานเร่งบูรณะและปรับปรุงการบริหารทรัพยากรหลักตลอดจนสิ่งแวดล้อม และสนับสนุนขีดความสามารถในการป้องกันประเทศ (วันรักษ์ มิ่งมณีนาถ ๒๕๓๑: ๓๕-๔๒)

แต่อย่างไรก็ตาม การพัฒนาประเทศตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาตามแผนพัฒนา ฉบับที่ ๑-๔ นั้น ผลปรากฏว่า การขยายตัวของด้านเศรษฐกิจนั้นไม่สม่ำเสมอทุกพื้นที่ เกิดความเหลื่อมล้ำในฐานและรายได้ของประชาชนในเขตชนบทและเขตเมืองของประเทศ ผลประโยชน์จากการพัฒนามักจะตกอยู่ในเขตเมือง ในชนบทจริง ๆ นั้นยังไม่ได้รับการแก้ไข ประชาชนในเขตชนบทยังคงเผชิญกับปัญหาหลายอย่าง (จิรพรพรณ กาญจนจิครา ๒๕๒๐: ๔)

แนวทางการพัฒนาประเทศโดยเน้นการพัฒนาชนบทจึง เป็นเป้าหมายสำคัญของรัฐบาล
 กังนัน แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๕ (๒๕๒๕-๒๕๒๙) จึงได้เน้นการปรับโครงสร้างผลผลิตต่าง ๆ โดย
 ยึดพื้นที่เป็นหลักในการวางแผน เช่น พื้นที่เป้าหมายเพื่อการพัฒนาชนบทและพื้นที่ชายฝั่งทะเล
 ตะวันออก นอกจากนั้นยัง เน้นการแก้ปัญหาความยากจนในชนบทด้วย และได้กำหนดพื้นที่
 เป้าหมายรวม ๒๕๖ อำเภอและกิ่งอำเภอ โดยมีแผนงานและโครงการพัฒนาที่มุ่งใช้ชาวชนบท
 พกอยู่พอกิน และไคนำระบบการบริหารการพัฒนาชนบทแนวใหม่มาใช้ในปี ๒๕๒๗ (วันชัย
 มิ่งมณีมาศิน ๒๕๓๑: ๘๓)

จนกระทั่งถึงปัจจุบันเราได้ประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๖
 (พ. ศ. ๒๕๓๐-๒๕๓๔) โดยแผนพัฒนาชนบทในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๖ ได้กำหนดลำดับความสำคัญ
 ของพื้นที่เป้าหมาย ดังนี้ (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่ ๖ (๒๕๓๐-๒๕๓๔)
 ม.ป.ป. ๖ ๓๕๑-๓๕๒)

๑. พื้นที่พัฒนาที่อยู่ในระดับล่าง คือ พื้นที่ที่ประชากรส่วนใหญ่มีฐานะก้อยในทาง
 เศรษฐกิจและเผชิญปัญหาอยู่ ๔ หรือ ๕ ประเภท จากปัญหาความไม่สะดวกในการคมนาคมและไม่
 มั่นคงในการถือครองที่ดินทำกิน ผลผลิตหรือรายได้ต่ำ สุรภาพอนามัยไม่ดี รากแคลนน้ำกินน้ำใช้
 และขาดความรู้ในการปรับปรุงคุณภาพชีวิต จะเป็นพื้นที่ที่ต้องเร่งพัฒนาเป็นอันดับแรก มีทั้งหมด
 ๑๓, ๕๓๒ หมู่บ้าน

๒. พื้นที่พัฒนาที่อยู่ในระดับปานกลาง คือ พื้นที่ที่ประชากรส่วนใหญ่มีฐานะก้อยในทาง
 เศรษฐกิจและเผชิญปัญหาอยู่ ๑ ถึง ๓ ประเภท จากที่กล่าวข้างต้น เป็นพื้นที่ที่ต้องเร่งรัดการ
 พัฒนาเป็นอันดับรองลงมา มีทั้งหมด ๓๐, ๓๓๐ หมู่บ้าน

๓. พื้นที่พัฒนาที่อยู่ในระดับก้าวหน้า คือ พื้นที่ที่ประชากรส่วนใหญ่มีศักยภาพทางการ
 ผลิตสูง และมีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี รวมทั้งมีปัญหาค้างกล่าวข้างต้นอยู่เบาบางมาก มี
 ทั้งหมด ๑๐, ๐๒๔ หมู่บ้าน

ในการพัฒนาชนบท รัฐจะทุ่มเททรัพยากรลงในเขตพื้นที่ล่างและปานกลางเป็นหลัก
 แผนพัฒนาชนบทในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๖ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชากรที่ก้อยโอกาสในทาง
 เศรษฐกิจและสังคมได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยใช้เกณฑ์ความจำเป็นขั้นพื้นฐานเป็นตัวชี้วัด

ประเทศจะสามารถพัฒนาบ้านเศรษฐกิจและสังคม ให้ได้ผลตามความมุ่งหมายนั้น
 จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่าง เป็นส่วนประกอบและส่วนประกอบที่สำคัญที่สุด ได้แก่ มนุษย์
 ซึ่งจำแนกได้เป็นบุรุษและสตรี แต่จะเห็นได้ว่าในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๕ และ
 ฉบับที่ ๖ นักการศึกษาและนักพัฒนา ส่วนใหญ่มักจะมุ่งยึบบุรุษเป็นเป้าหมายในการพัฒนา จนกระทั่ง
 ถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๕ และฉบับที่ ๖ เริ่มให้ความสำคัญกับการพัฒนาสตรี เพื่อให้สตรีจะได้มีความ
 ทรหดในการพัฒนาประเทศมากขึ้น โดยยึดแผนพัฒนาสตรีระยะยาว ๒๕๒๕-๒๕๔๔ เป็นหลักในการ
 วางแผนพัฒนาสตรีในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๕ และฉบับที่ ๖ เมื่อพิจารณาแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๖
 พัฒนาฯ ฉบับที่ ๖ พบว่า มีเป้าหมายชัดเจนที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรในชนบททั้งสตรี
 และบุรุษให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยใช้ความจำเป็นขั้นพื้นฐาน ๔ หมวด ๓๒ ตัวชี้วัดเป็นเกณฑ์
 พื้นที่ในการพัฒนามุ่งยึพื้นที่พัฒนาระดับอำเภอและปานกลางเป็นสำคัญ โดยเฉพาะประชารชนนั้นก็
 ต้องร่วมแรงร่วมใจกันยิ่งขึ้นที่ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าสตรีและบุรุษมีความสำคัญเท่าเทียมกัน
 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต จะขาดฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไปไม่ได้ จึงเห็นความจำเป็นและความสำคัญที่จะได้
 ศึกษาบทบาทของสตรี โดยเปรียบเทียบกับบุรุษในการพัฒนาคุณภาพชีวิตว่าสตรีและบุรุษมีบทบาท
 แตกต่างกันอย่างไร โดยการเลือกศึกษาในหมู่บ้านพัฒนาระดับปานกลาง ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีจำนวน
 มากที่สุดในประเทศ และเลือกศึกษาในจังหวัดนครพนม ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีหมู่บ้านพัฒนาระดับ
 ปานกลางมากกว่าหมู่บ้านประเภทอื่น โดยมีหมู่บ้านพัฒนาระดับปานกลาง ๕๕๕ หมู่บ้าน รองลงมา
 ได้แก่ หมู่บ้านพัฒนาระดับอำเภอ จำนวน ๑๓๗ หมู่บ้าน และหมู่บ้านพัฒนาระดับอำเภอ จำนวน
 ๑๐๘ หมู่บ้าน นอกจากนี้จังหวัดนครพนมยังเป็นจังหวัดที่มีประชากรส่วนใหญ่ ๕๘.๘๕% อาศัยอยู่ใน
 ชนบทและมีอาชีพเพาะปลูก การศึกษานี้จะชี้ให้เห็นถึงบทบาทของสตรีและบทบาทของบุรุษในหมู่บ้าน
 พัฒนาระดับปานกลางว่า มีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างไร และมีบทบาทมากน้อยเพียงใด
 ผลที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปเผยแพร่ ให้ข้อมูลแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา
 ชนบท เพื่อจะได้นำข้อมูลไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการให้ความรู้ การฝึกอบรม การศึกษาและการ
 พัฒนาให้ตรงกับบทบาทที่สตรีและบุรุษรับผิดชอบ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการพัฒนาคุณภาพชีวิต
 ซึ่งเป็นเป้าหมายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๖

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษามหาชนของสตรีและบุรุษที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ในหมู่บ้านพัฒนาระดับปานกลาง เฉพาะกรณีตำบลนาทราย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม
๒. เพื่อเปรียบเทียบมหาชนของสตรีและบุรุษที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในหมู่บ้านพัฒนาระดับปานกลาง เฉพาะกรณีตำบลนาทราย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม

ขอบเขตของการวิจัย

๑. ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชากรจังหวัดนครพนม เฉพาะที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านพัฒนาระดับปานกลาง ตำบลนาทราย อำเภอเมือง ซึ่งมีจำนวน ๘,๗๔๓ คน ชาย ๔,๒๒๖ คน หญิง ๔,๕๑๗ คน ตำบลนาทรายมีทั้งหมด ๑๕ หมู่บ้าน แต่ผู้วิจัยเลือกศึกษาเฉพาะหมู่บ้านพัฒนาระดับปานกลางซึ่งมีทั้งหมด ๑๓ หมู่บ้าน ได้แก่ ม.๐๑ บ้านหนองบัว ม.๐๒ บ้านนาภูตสัน ม.๐๓ บ้านโคกสูง ม.๐๔ บ้านนาควัดกลาง ม.๐๕ บ้านข่อยคำ ม.๐๖ บ้านหัวโพน ม.๐๗ บ้านสุรเกษม ม.๐๘ บ้านโพธิ์ตาก ม.๐๙ บ้านโคกทอง ม.๑๐ บ้านหนองคำ ม.๑๑ บ้านโพนงาม ม.๑๒ บ้านโนนราม ม.๑๓ บ้านฐานบิน
๒. ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มุ่งทำการศึกษามหาชนของสตรีเปรียบเทียบกับบุรุษ โดยใช้เกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) เป็นกรอบในการกำหนดมหาชนที่จะศึกษา ซึ่งจะเปรียบเทียบระดับของการปฏิบัติความจำเป็นพื้นฐานว่า สตรีกับบุรุษมีมหาชนในด้านใดบ้าง และมากน้อยอย่างไร โดยศึกษาสตรีและบุรุษที่เป็นแม่บ้านและพ่อบ้านในครอบครัวเดียว

ข้อตกลงเบื้องต้น

๑. การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลมหาชนด้านต่าง ๆ ของสตรีและบุรุษเฉพาะในช่วงปีที่ผ่านมาเท่านั้น โดยจะสัมภาษณ์มหาชนต่าง ๆ ของสตรีและบุรุษที่ผ่านมาในช่วงระหว่างเดือนมกราคม-ธันวาคม ๒๕๓๑ และสัมภาษณ์มหาชนด้านผลผลิตทางการเกษตรในช่วงที่ผ่านมา ระหว่างเดือนมิถุนายน ๒๕๓๑-พฤษภาคม ๒๕๓๒

๒. ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบตามความรู้สึกที่แท้จริงของตนและข้อมูลที่ได้อธิว่าเป็นข้อมูลที่ถูกต้องและเชื่อถือได้

คำจำกัดความ

บทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิต หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ที่จะให้บรรลุ
เกณฑ์ความจำเป็นขั้นพื้นฐานทั้ง ๔ หมวด ได้แก่ การปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทด้านอาหารการกิน,
บทบาทด้านที่อยู่อาศัย, บทบาทด้านการศึกษาและอนามัย, บทบาทด้านความปลอดภัยของชีวิตและ
ทรัพย์สิน, บทบาทด้านผลผลิตของครอบครัว, บทบาทด้านการวางแผนครอบครัว, บทบาทด้าน
การพัฒนาหมู่บ้าน, บทบาททางการส่งเสริมคุณธรรม-จริยธรรมของชุมชน

สตรี หมายถึง หญิงที่เป็นแม่บ้านในครอบครัวเดี่ยว ซึ่งอยู่ในวัยแรงงาน โคมัย
อายุระหว่าง ๑๕-๖๔ ปี (ใช้เกณฑ์ของ World Population เนื่องจากคนที่อยู่ในชนบทส่วน
ใหญ่แม้จะอายุเกิน ๖๐ ปีแล้ว ก็ยังทำงานไม่มีเกษียณอายุเหมือนข้าราชการ)

บุรุษ หมายถึง ชายที่เป็นพ่อบ้านในครอบครัวเดี่ยว ซึ่งอยู่ในวัยแรงงาน โคมัยอายุ
ระหว่าง ๑๕-๖๔ ปี

คุณภาพชีวิตที่ดี หมายถึง การที่บุคคลมีสุขภาพอนามัยและสุขภาพจิตดี สามารถพึ่ง
ตนเองได้ และมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เป็นผู้มีส่วนร่วม คำนึงม บรทัดฐาน และ
ชีวิตในรูปแบบที่สังคมยอมรับ มีสถานภาพและบทบาทที่ชัดเจน และได้รับความยุติธรรมทาง
เศรษฐกิจและสังคม การที่จะบอกได้ว่าคนหรือชุมชนนั้นมีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้น จะรู้ได้โดยการที่คนหรือ
ชุมชนนั้นบรรลุเกณฑ์ความจำเป็นขั้นพื้นฐานทั้ง ๔ หมวด

หัวหน้าครอบครัว หมายถึง ผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจในกิจกรรมส่วนใหญ่ของ
ครอบครัว

ครอบครัวเดี่ยว หมายถึง ครอบครัวที่มีเฉพาะพ่อ, แม่ และลูก

แม่บ้าน หมายถึง ผู้หญิงที่มีอายุระหว่าง ๑๕-๖๔ ปี แต่งงานและมีบุตร อยู่ใน
ครอบครัวเดี่ยว

พ่อบ้าน หมายถึง ผู้ชายที่มีอายุระหว่าง ๑๕-๖๔ ปี แต่งงานและมีบุตร อยู่ใน
ครอบครัวเดี่ยว

ประโยชน์ของการวิจัย

๑. ได้ทราบถึงบทบาทของสตรี เมื่อเปรียบเทียบกับบุรุษ ในหมู่บ้านพัฒนาระดับปานกลาง เฉพาะกรณีตำบลนาทราย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ที่มีโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตว่ามีบทบาทในค่านิยมและมากน้อยเพียงใด

๒. ได้ข้อมูลเพื่อเผยแพร่ เกี่ยวกับบทบาทของสตรีและบุรุษที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในหมู่บ้านพัฒนาระดับปานกลาง เฉพาะกรณีตำบลนาทราย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานพัฒนาชนบท ที่จะได้นำข้อมูลไปปรับใช้ในการให้การศึกษาอบรมการแนะนำให้ตรงตามบทบาทที่แต่ละฝ่ายรับผิดชอบอยู่